

Амели Нотомб: „Алергична съм към презрението”

С „Форма на живот”, последния си роман, излязъл на 18 август, писателката ни увлича в една невероятна кореспонденция с американски войник, изпратен в Ирак. Чиста фантастика, ще кажете? Амели Нотомб разкрива пред списание „Експрес” необикновената връзка между себе си, писането и своите читатели.

Главният герой в романа ви е изпратен в Ирак американски войник с наднормено тегло, който е прочел всичките ви книги. Толкова ли сте известна в САЩ?

Съвсем не, пътуванията ми дотам са по-скоро тайни, но самият факт, че произведение на белгийски автор е преведено в САЩ, е привилегия. Америка е много важна за мен, след осмия си рожден ден живях там три години, пътувайки междувременно до Китай и Бангладеш. Тази книга води началото си от една кратка статия, която прочетох през февруари 2009 г. във Филаделфия: ставаше дума за това, че делът на американските войници с наднормено тегло в Ирак е взел застрашителни размери. Темата ме заинтригува, разгърна се в съзнанието ми. Тъй като прекарвам голяма част от времето си в четене на писма, си представих, че този войник ми пише.

Правили ли сте проучване по темата за затлъстяването в Ирак?

Не, никакво, „проучвам” нещата вътре в себе си. Въплъщавам се в американския войник и пиша две-три неща, които може да са истина. А именно, че тази война не донесе добро никому, нито на Ирак, нито на Америка.

Наднорменото тегло се превръща в истински саботаж...

По принцип, войникът Мелвин Мепъл е негова жертва, но скоро състоянието му се превръща в подсъзнателен саботаж и той окарикатурява армията. Всъщност Мелвин казва, че носи в себе си телата на своите жертви.

Защо толкова често героите ви са хора със затлъстяване?

Предполагам, че това е свързано с моите хранителни разстройства, включително прекараната тежка анорексия, която е най-добре известна на обществото. Беше много неприятно, но имаше и моменти на халюцинация, които сигурно много приличат на чувството у болния от булимия след криза: не удоволствие, а някакво ужасно облекчение. Живяла съм в Япония и бях фанатичен привърженик на сумистите, което също оказва влияние върху начина, по който възприемам хората с наднормено тегло – един вид полубогове, вдъхващи страх.

Показвате се много състрадателна, без никога да проявявате презрение. Такава ли сте наистина?

Алергична съм към презрението от всякакъв род. Не понасям онези, които смятат, че страдащият от наднормено тегло в крайна сметка си го е заслужил. Освен това съм чувствителна, възприемчива. Хората го разбират, иначе защо ще ми пишат толкова писма? Това, че съм известна, не е задоволително обяснение. Аз съм жертва на тази своя чувствителност, защото тяхното страдание не ме оставя безразлична. Пък и не знам как да се справя с това.

Това ви е проблемът – вие смятате, че притежавате „тайнствени сили”, а всъщност не можете да правите чудеса!

Успях действително да помогна на няколко млади жени. Това ви дава желание да продължите да помагате, но трябва много да се внимава. Рискувате да си навлечете омразата на другия: когато изпълненият с надежда установи, че вие сте просто човек, уверявам ви, той се изпълва с невъобразима омраза към вас.

Твърдите, че са ви писали над 2000 човека. Липсата на писма означава ли за вас, че вече не ви обичат?

Имаше такова нещо в началото на кариерата ми, но не и сега. Често след нотките на обожание в първите писма следва тон на разочарование. Ако въпросът беше в това да се спечели любовта на другия, най-добрият подход е да оставите писмата без отговор.

Този отдавнашен навик е превърнал отварянето на писмата в ритуал, който описвате с хумор.

Отварям пликовете с помощта на ножици, вдясно слагам писмата, които не искам да чета – обикновено най-дългите, – в средата оставям написаните с непознат почерк, а вляво – най-хубавите, като за десерт. Това ми отнема четири-пет часа дневно, един дълъг половин работен ден. Искат ми по малко от всичко – пари, работа или да уредя някому среща, като една белгийска монахиня, която искаше да се види с Бриджит Бардо. Колкото и да съм солидарна с белгийците, не знам как се урежда такава среща. Други са искали да ги срещна с Амели Моресмо, Жан-Мишел Жар, Шарън Стоун...

Не е ли това като да пълниш каца без дъно?

Наистина, някой ден може да не издържа. И понеже не обичам да върша работите наполовина, може да прекратя всичко. Всъщност основната спънка е това, че някои искат да се срещнат с мен. Тогава натискам здраво спирачките. Хората ми казват: „Значи, не съм нищо повече от един кореспондент?” За мен едно такова взаимоотношение има стойност, подобно приятелство не е непълноценно. Това, което казваме в писмо, не може да се каже другояче. В „Хигиена на убицеца” пише следното: „Изреченото и написаното се следват, но

не се пресичат.” Обожавам кореспонденцията, още повече че дълго бях лишена от нея – в общи линии, между десетата и двадесетата си година нямах с кого да си пиша.

Наистина ли – нямахте никого?

Бях много самотна – до седемнадесетата си година заради разстоянията (приятелките ми бяха в чужбина и не отговаряха на писмата ми), а после, в университета в Белгия не умеех да завързвам приятелства. Днес оценявам връзките си с хората, но все още се затруднявам да определя границата: какво искам да споделя? Да вземем например вечерята с приятели. В девет десети от случая това е най-досадното нещо на света.

„За мен езикът е най-ярката реалност”: Не е ли това едно от ключовите изречения в книгата?

Да, вярвам в това, което в езикознанието се нарича перформативно измерение на езика: едно нещо е осъществено, когато е изречено. Вирджиния Улф го е формулирала много добре: „Нищо всъщност не се е случило, докато не е написано.” Чувствах, че в „Изумление и трепет” преживявам случилото ми се едва след като го написах.

Кога развихте наклонността към епистоларния роман?

В началото писането на писма ми бе наложено. От шестгодишна родителите ми настояваха всяка седмица да пиша по една пълна страница на белгийския ми дядо, когото не познавах. Все се чудех какво да му пиша – това са единствените случаи, когато бялата страница е будела безпокойство у мен. Накрая разбрах, че трябва да коментирам писмото на другия и това стана едно безкрайно упражнение – да коментираш коментар на коментара на коментара...

Повече никога ли не изпитвахте безпокойство пред бялата страница?

Започнах да пиша романи на 17 години и сега, на 42 и половина, вече пиша шейсет и деветия. Винаги ме спохожда нещо, кранчето продължава да изпуска вода.

На какво се дължи тази ваша лекота, гладкост в писането?

Ако пиша гладко, то това се дължи на голямата практика; трябва да оставим времето да си свърши работата, няма как иначе. С писането откривам какво мога спокойно да пропусна: изречение, няколко думи, въведение – начинаещите обожават това. Непрекъснато ми искат „рецепти”; единственият съвет, който мога да дам, е да изгледят трудностите в писането с писане. Проблемите се решават с правене. Другият ми съвет е да прочетат „Писма до един млад поет” на Рилке.

Казвате, че „пишете, налагайки си дисциплина и под въздействие на глада”.

Винаги пиша на гладно, макар че аз винаги съм гладна. А що се отнася до дисциплината, всеки ден ставам в 4 часа сутринта, дори и зимата – опитам да работя по-късно, но написаното не е същото. Проклинам съдбата си! Но щом пусна компютъра, насладата е пълна. За двацет години си дадох ваканция един-единствен път, за да изпитам комфорта на нормалните хора. Беше наистина ужасно, сякаш преживях отново кризата на пубертета на тринадесетгодишните.

Какво мислите за авторите, които твърдят, че пишат, тласкани от страданието?

Мисля, че това твърдение води началото си от Индустриалната революция през XIX век, когато писателите са се чувствали много виновни. Така възниква и позицията „Може да не работя в мина, но и писането е мъчение”.

Какво имате предвид, когато казвате „Пиша като обладана от зъл дух, защото имам нужда от отдушник”?

Не знам от какво бягам. Може би от самата себе си или от закуската в семеен кръг. Човек винаги бяга от нещо. Писането може да му помогне да открие изход. За да реша проблемите, трябва да намеря точните думи. Живея с мисълта, че ще настъпи почивка, все още вярвам, че може да намеря мир.

Защо никога не пишете в интернет?

Липсва ми желание, но това няма нищо общо с отричането или презрението. Скарана съм с технологиите, а и съм шокирана от срива в качеството на езика и от бедния речник, използван в имейлите. Преди да напишат писмо, хората мислят два пъти. Очевидно в интернет това не важи.

Защо за кориците на книгите си се обръщате към най-добрите фотографи?

И дума не можеше да става да сложа снимка на корицата на първата ми книга, излязла през 1992 г. След 1996-а моят редактор използва малка снимка на фона на лента. После снимката ставаше все по-голяма и накрая зае цялата корица. Не съм сигурна дали да се радвам. Реших така: „Е, щом искате снимка, няма да останете разочаровани.” В такъв случай по-добре да се забавляваме: обърнах се към Пиер и Жил (мислехме за нещо абстрактно) от студио „Аркур”, а тази година потърсих „Сара Муун”. Каква подигравка за човек с посредствена физика като мен!

На два пъти смятахте, че ще спечелите наградата „Гонкур”. Изгубихте ли вяра?

Да, и, уверявам ви, не съжалявам. Впрочем, често са ми казвали, че най-хубавата част от живота на един писател е тази, преди той да получи „Гонкур”... Все пак, аз съм от тези, които се радват на есенните награди. Докато хората посрещат това с ентузиазъм, значи се интересуват от литература.